

враховувати контекст системи-цілого, уміння враховувати контекст взаємодії “інший-ціле” та “Я-ціле”.

У процесі формування цілісності особистості важливу роль відіграє взаєморозуміння. Так відбувається узгодження самосприйняття і світосприйняття – наближення точок зору, дискурсів, способів осмислення дійсності. Взаєморозуміння передбачає вміння децентрації й виходу особистості в мета-позицію, що дозволяє бачити ситуацію об’єктивно, з різних боків, і разом із тим взаємодію двох світів – дійсності (об’єктивного світу) і власної реальності (внутрішнього світу особистості). Тому і саморозуміння ґрунтується водночас на власне розумінні себе й міжособистісному розумінні. Вагому роль у процесі організації себе і опанування відносинами з іншими відіграє зворотний зв’язок.

У дослідженнях психотерапії також багато уваги приділяється питанню співвідношення і взаємодії саморозуміння й об’єктивності терапевта та клієнта, проблемі розвитку компетентності клієнта і консультанта у самодопомозі і допомозі іншому. Розуміння суб’єктами консультативного діалогу один одного спрямовано на досягнення інших, невідомих їм, можливих засобів засвоєння явища в іншій свідомості, що потребує від консультанта і клієнта відкритості до свого та іншого досвіду. Саме так відбувається процес самоінтеграції особистості.

Гриценюк Л. І.

науковий співробітник лабораторії трудового виховання
Інститут проблем виховання НАПН України

РОЛЬ ПСИХОЛОГА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Період розбудови та інтеграції України до європейського простору характеризується суттєвими змінами в усіх сферах життєдіяльності людини, що особливо позначається на характері й структурі цінностей суспільства та окремо взятої особистості. В умовах Нової української школи відбуваються активні зміни змісту, методів, засобів виховання, що мають сприяти розвитку здорової, компетентної особистості. Важливою складовою особистості є формування у неї ціннісно-сміслової сфери, зокрема основ ціннісного ставлення до праці.

Питання виховання позитивного ставлення до праці досліджувалось філософами, соціологами, психологами. Так проблема трудового виховання та ставлення до праці вивчалось в працях психологів та педагогів П.Р.Атутова, І.Д.Беха, О.О.Бодальова, Л.А.Гуцан, Д.О.Закатнова, О.Л.Кононко, Г.С.Костюка, О.М.Коберника, О.Й.Кочетова, А.С.Макаренка, В.О.Моляки, О.Л.Моріна, В.М.М’ясищева, В.О.Оржиховської, З.В.Охріменко, Т.С.Пасічної, О.М.

Пархоменка, В.О. Сухомлинського, В.П. Тименка, Д.О. Тхоржевського П.Р. Чамати, Д.Й. Фельдштейна та ін.

І сьогодні зберігають актуальність для розвитку теорії виховання праці Чамати П.Р. «Психологічна готовність дітей до праці і шляхи її формування» (1960), «Здібності та їх виховання у дітей дошкільного віку» (1955), редаговані ним «Питання психології виховної роботи в молодших класах середньої школи» (1955). Вчений наголошував, що без працьовитості, любові до праці взагалі здібності людини не можуть розвиватися успішно, тому цю працьовитість, інтерес, любов до праці треба починати виховувати з дошкільного віку і, звісно, приділяти цьому велику увагу в стінах школи.[4]

На початку 80-х спробу окреслити психологічну складову трудового виховання було зроблено Ф.І. Іващенко у посібнику «Психология трудового воспитания»: проаналізовано наукові дані про схильність школярів до праці і умови її формування, про самооцінку і рівень домагань у трудовій діяльності, про способи формування і зміни самооцінок і усвідомлення школярами трудових цілей (цілеутворення та цілепокладання), досліджувалось позитивне значення та використання у виховних цілях завищеної самооцінки, яка традиційно розглядалася в негативному плані [2].

В працях В.Г. Панка, О.В. Киричука та Л.І. Гриценюк розкриваються теоретико-методологічні проблеми застосування виховних технологій з погляду прикладної психології та важлива роль у забезпеченні виховного процесу психологічної служби навчального закладу, яка, наразі, діє в системі освіти України вже майже 30 років [1,3,5].

Трудове виховання молодших школярів, хоча і перестало жорстко прив'язуватися до уроків трудового навчання та процесу самообслуговування, досі традиційно вважається виключною «зоною відповідальності» педагогів та родини. Хоча специфіка тісно зав'язаного на розвиток ціннісно-сислової сфери школяра ціннісного ставлення до праці значною мірою спирається на рефлексивні уміння особистості. [1] Саме у представників психологічної служби навчального закладу є фахова підготовленість для формування у дитини ефективної рефлексивно – оцінної діяльності та найширший методичний арсенал і відповідні умови його застосування. До того ж, вони мають повноваження організовувати для педагогічних працівників як навчання, так і проектно-організаційні заходи, які дозволяють використати синергетичний ефект, систематизувати та гармонізувати розрізнені виховні впливи, організувати взаємодію вихованця із шкільним та позашкільним середовищем для оптимального розвитку ціннісно-сислової сфери вихованця.

В діяльності психологічної служби забезпечення трудового виховання здійснюється як опосередковано – через просвітницько-пропедевтичну роботу з батьками та вчителями, адміністрацією закладу

освіти, так і безпосередньо – через планову роботу із забезпечення розвитку пізнавальних процесів, формування позиції школяра та елементів структури навчальної діяльності, розвиток мотиваційної сфери, рефлексивних умінь, формування навичок поцінювання як основи самоефективності та адекватного самооцінювання. Адже загальною метою психологічної служби в початковій школі, що перегукується із завданнями трудового виховання, є створення психологічно-педагогічних умов для розкриття здібностей кожного учня, забезпечення його активності в засвоєнні знань, набутті вмінь та навичок, необхідних для подальшого успішного навчання в середній школі, досягнення оптимального рівня розвитку пізнавальної, емоційно-мотиваційної, особистісно-регулятивної та духовно-моральної сфер особистості з урахуванням психофізіологічних індивідуальних особливостей молодшого школяра.

Література:

1. Гриценко Л.І. Діяльність психологічної служби навчального закладу із налагодження конструктивної взаємодії суб'єктів освітнього простору в трудовому вихованні молодших школярів/ Л.І. Гриценко// Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітн. простору в контексті гуманіст. парадигми : м-ли всеукр. конф. з міжнар. уч. (31 трав. 2018 року, Київ) / за ред. С.Д.Максименка. – Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2018. – С. 52-63.
2. Иващенко Ф. И. Психология трудового воспитания: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. — Минск: Выш. школа, 1981. — 143 с.
3. Панок В. Г. Теоретико-методологічні проблеми застосування виховних технологій з погляду прикладної психології / В. Г. Панок // Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України. — 2014. — № 4. — С. 21—29
4. Питання психології виховної роботи в молодших класах середньої школи [Текст] / за ред. П. Р. Чамати. — К. : Рад. шк., 1953. — 163 с.
5. Киричук В. О, Романова Л. М. Система роботи класного керівника з учнівським колективом на засадах психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку. - 2-е вид.- Харків: "Ранок", 2002, - 128 с.